

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه اول

سازمان مدارس راه ایمان خوزستان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته‌باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...) می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

کلاس اول - جلسه سوم

وقتی اشیاء جان می‌گیرند ۱

جان بخشی به اشیاء (همان طور که از نامش پیداست) به این معناست که خصوصیات و صفات مرتبط با جانداران را به اشیاء نسبت بدهیم. این تکنیک از کاربردی‌ترین روش‌های قصه نویسی است و برای بچه‌ها بسیار مفید است. ضمن این که به تقویت خلاقیت و تخیل آن‌ها کمک زیادی می‌کند.

یک قصه‌ی تصویری را در ابتدای کلاس، با بچه‌ها مرور کنید. کاراکتر اصلی این قصه باید یک شیء باشد.

پس از روایت قصه، تصویری از دو شیء در کنار هم (برای مثال مداد و پاک‌کن) به بچه‌ها نشان بدهید. از آن‌ها بخواهید حدس بزنند که اگر این دو باهم گفت‌وگو کنند، چه حرف‌هایی بین‌شان رد و بدل می‌شود؟

از چند دانش‌آموز بخواهید که یکی از موارد زیر را انتخاب کنند. درخت، لیوان، کتاب، توپ، گلدان و ... سپس به آن‌ها بگویید خودشان را در قالب آن تصور کنند. به این معنا که کودک گمان کند درخت، سنگ، کتاب و ... است. حالا از هر کدام بپرسید که یک صبح تا شب را چه طور می‌گذرانند؟! آیا کسی از کنارشان رد می‌شود؟ کسی به آن‌ها کمک می‌کند و یا آسیب می‌رساند؟ چه طور زندگی می‌کنند؟ اگر قرار بود دوستی انتخاب کنند، بهترین دوست‌شان چه کسی بود؟! (یک شیء دیگر)

پس از فعالیت فوق، برای بچه‌ها توضیح بدهید که می‌توان این نگاه را نسبت به تمام اشیاء داشت. از آن‌ها بخواهید وقتی به خانه رفتند، به وسایل خانه‌شان به همین دید نگاه کنند.

تمرین:

در این جلسه (و این تمرین‌ها) ما از اشیائی استفاده می‌کنیم که کودک همیشه با آن سر و کار دارد و به نوعی با آن شیء آشناست.

۱/ به بچه‌ها بگویید یکی از وسایل خانه‌شان را انتخاب کنند و آن را روی دفتر نقاشی کنند.

۲/ سپس برایش صورت بکشند و در ادامه برایش نام انتخاب کنند.

۳/ از دانش‌آموزان بخواهید داستان او را قبل از آمدن به خانه‌ی آن‌ها تعریف کنند.

۴/ پس از آن، داستان او را بعد از آمدن به خانه‌ی آن‌ها بگویند.

انجام مرحله به مرحله تمرینات فوق دو فایده‌ی مهم دارد: یکی این که به صورت ابتدایی با مفهوم جان بخشی به اشیاء آشنا می‌شوند. هم‌چنین آن‌ها با مفهوم قصه نیز آشنا تر می‌شوند، چون یک ماجرا را مرحله به مرحله (مانند یک قصه) پیش می‌برند. این تمرین باعث می‌شود آن‌ها نخستین قصه‌های خودشان را (هرچند به صورت کوتاه و غیر فنی) مطرح کنند و ارائه دهند.

کلاس اول - جلسه چهارم

وقتی اسباب بازی‌ها زنده می‌شوند

در ادامه‌ی تمرینات درس پیش در مورد جان بخشی اشیاء، این جلسه برای تثبیت بیش‌تر و بهتر این مفهوم طراحی شده است. در این درس، تمرکز بیش‌تر مثال‌ها روی اسباب‌بازی‌های بچه‌هاست. از دانش‌آموزان بخواهید برای امروز، یک اسباب بازی با خود به کلاس بیاورند. (به آن‌ها تاکید کنید اسباب بازی کوچک و ساده با خود بیاورند و یا از اسباب بازی‌هایی که در مدرسه موجود است استفاده کنید.)

به بچه‌ها بگویید اگر تا به حال برای اسباب بازی خود اسمی انتخاب نکردند، حالا این کار را انجام بدهند. سپس از آن‌ها بخواهید یک به یک، در مورد دوست جدید (اسباب بازی که تازه صاحب اسم شده) صحبت کنند. هر دانش‌آموز به بقیه بگوید که اسباب بازی‌اش چه چیزهایی دوست دارد و از چه چیزهایی خوشش نمی‌آید؟!

در ادامه، از دانش‌آموزان بخواهید تصور کنند اسباب بازی که با خود مدرسه آوردند را جا گذاشته‌اند. حالا او چه‌طور خودش را به خانه‌ی آن‌ها می‌رساند؟ چه‌طور از مدرسه بیرون می‌آید؟ با چه ترفندی از کوچه‌ها رد می‌شود و در خانه را به چه شکل باز می‌کند؟

همچنین می‌توان با بازی دیگری، این مفهوم را برای کودکان توضیح داد: از دانش‌آموزان بخواهید فرض کنند اسباب بازی خودشان را در جنگل گم کرده‌اند و باید به کمک درخت‌ها آن را پیدا کنند. یکی صاحب اسباب بازی و بقیه نقشه درخت‌های جنگل را بازی می‌کنند. پیش از شروع بازی، صاحب اسباب بازی چشم‌هایش را می‌بندد و شما اسباب بازی را جایی مخفی می‌کنید. در ادامه صاحب اسباب بازی چشم‌هایش را باز می‌کند. او نمی‌داند اسباب بازی کجاست. درخت‌ها هم نمی‌توانند حرف بزنند و با حرکت شاخه‌ها به او محل گم شدن اسباب بازی را می‌گویند.

به آن‌ها بگویید که هرکدام از فعالیت‌های فوق، برای خودش قصه‌ای است. قصه‌ها به همین سادگی شکل می‌گیرند، با کمی تخیل و کنجکاوی.

تمرین:

۱/ پیش از کلاس، به تعداد بچه‌ها، نقاشی‌های ساده‌ای از اشیاء مختلف آماده کنید و هنگام این تمرین، بین آن‌ها توزیع کنید. از آن‌ها بخواهید برای این اشیاء دست و پا، صورت و مو بکشند.

۲/ به دانش‌آموزان بگویید برای شخصیتی که ساختند اسم انتخاب کرده و قصه‌ای برایش بگویند.

۳/ در ادامه به کودک بگویید اطراف او چیزهایی نقاشی کند که اسباب بازی در جای مورد علاقه‌اش قرار گرفته باشد و در کنار دوستانش باشد.